

eten noemen) a den heer Ozinga, uitgaaf en die niet verk de zaak der n. ft in deze, moeten t wij in ons eerste t te betrouwen dat belofte, de stellige ft daar liggen, en temmen zich daar- er". Het argument, verandert hieraan

t alle hoeken van t bijna zonder uit- vatten; warme in- okkeling van onze t vraag, door ver- men we tot con-

bij de vaste over- ze vrij gemaakte t één landelijk or- t tot twee bladen t waarin wij elkan- n kunnen slechts t blad, dat wellicht en op zoo'n basis, ueele bijlage voor t hoofdredacteur tanner Ref. Stems- blijft opelschen tferentie, die wij en hadden, werd t zal ophouden te

zwaren. Wanneer n, berokkent hij tbedocht — groote t kerken, want hij van een krachtige den tot thetischen t zoo intensief ver- g bezwaar, dat ik t we vóór 1940 al t optrekkende land- t had iedere pro- n zijn eigen or- van lezers, kringe- begonnen te leven t onze Kerkelijke el-

cht, die ons neder- penbaart zich t mbl is dat, Gode en er ds Vonk te t en de mentaliteit t ad voor de deur t n er aan toe e- p zijn voor de vrij

nces" en zelfs ook t Integendeel, ons t en dooende een- keerig als we zijn t arvan de wereld t kende vinden wij t en van geen van

s willen, dat wat t informatie zei. Dan t zelfde en wordt t ven we bij elkaar, t accenten worden

edacteur breed ge- t hem wordt aan- dert zich er soms t uisisme ligt hem t goed als de Brem- gelegenheid volop

naar buiten zouden t idelijk orgaan, dat t eerigen bestrijkt t oende volgen kun- tof te over vinden

t wij zouden op die t natie te lezen, t naakten de opmer- t "populaire pers- t zelfde argument t Pro Ecclesia. We t n eigen lezerskring t om, die hoe lang- taal van De Refor- t, hierboven ge- t ins dat toch tegen t og. Laten ook onze t ns "persprobleem" t de classisverga- t tie van de pers" t er hun aandacht t dit probleem kun-

de vrije persuiting an. We hebben er t gemaakte kerken t kerkelijke pers. We t rklad en de broe- t soortgelijks voort t en.

moet zijn dat werf t men zal ons moe- tijk orgaan kan zijn- t red gereedheid re- t radicaal anders be- t Groningers anders t rs en de Utrechtse

Hier ligt een taak voor de plaatselijke pers, die de lokale toestanden kan overzien, die de volkspysche kent en efficiënt werk kan doen inzake het winnen en werven, strijden en polemiseren naar lokale behoeften.

En tenslotte: ik kreeg uit verschillende reacties op mijn schrijven den indruk, dat er nog velen zijn onder ons, die denken in vóór-oorlogse begrippenschema's en op de gezapige, burgerlijke toestanden van vóór 1940 rekenen blijven. We gelooven daar niet aan. We krijgen een tijd van radicaal andere structuur op elk levensgebied. Het zal moeilijk worden om christen te zijn straks. Wanneer ik niet de stellige overtuiging had, dat God met onze vrijmaking nog iets anders bedoeld heeft dan ons los te maken van foutieve dogmatische en kerk-rechtelijke constructies, zou ik nog maar moeilijk van een reformatie durven spreken. Er zal onder ons een vrijmaking moeten komen in de breedte en de diepte over de heele linie, niet slechts kerkelijk, maar ook staatkundig, maatschappelijk, sociaal, zullen onze kerken, den nieuwen tijd ingaande, het verlossend woord kunnen spreken op elk levensgebied. Met minder kunnen we niet toe.

Maar dat zal ten gevolge hebben een heengedrongen worden naar een isolement. We komen alléén te staan. Wanneer zelfs in synodaal-gereformeerde kringen de overkoepeling door den Staat van het jeugdleven aanvaard wordt en men rustig accepteert, dat de naam van de „A.J.C." in een zeldde verband met de geref. J.V.s genoemd wordt, dat men in proefschriften, die onder auspiciën van de V.U. het licht zien, rustig de stelling verkondigt, dat de antithese in politiek zin voor dezen tijd geen zin heeft, dan wordt het toch wel tijd, dat wij ons gaan afvragen: hoe wordt straks onze positie in deze nederlandsche samenleving?

We zullen het hard krijgen, laten we ons geen illusies maken. We komen in dezen tijd van geweldigen drang naar „eenheid" en concentratie van machten onder staatsprotectie, alléén te staan, alléén in elk opzicht en op elk terrein. En zullen we dan niet direct al onder den voet geloopt worden, dan zal het zaak zijn, dat we althans niet gedeeld optrekken, maar in eigen kring een gesloten eenheid vormen, gesloten in elk verband en op elk terrein, zeker op het terrein van onze pers, opdat die pers in den hoogsten graad efficiënt zal zijn, en naar buiten polemisch strijdend, naar binnen thetisch bouwend ten volle haar taak zal kunnen verrichten.

En ik zie geen andere mogelijkheid, dan dat deze taak aan één flink landelijk orgaan worde opgedragen. Twee bladen naast elkaar in onze kleine groep breekt hier onze kracht.

K. C. v. S.

Amice frater.

Wij zouden met elkander spreken over de kracht der Calvinistische reformatie voor het staatsleven. Dat die kracht er was en steeds weer de bewondering wekt van elken historicus, zal zeker niemand bestrijden. Men behoeft alleen maar te denken aan de plaats, die de kleine republiek der Vereenigde Nederlanden in de wereld innam.

Maar omtrent de zenuw, omtrent de bron dier kracht zal men niets goeds kunnen zeggen, wanneer wordt voorbijgezien de geweldige beteekenis voor alle leven, als het gezegd wordt door den ingang in dat leven van het Woord des Heeren, als dat Woord rijke zeggenschap wordt verleend. En als de inhoud van dat Woord goed wordt verstaan is er een leven ook uit het Verbond.

De Calvinistische vaders mogen niet dat inzicht in het Verbond hebben gekend, dat in onze dagen, ook weer door scherpen kerkelijken strijd heen, gelijk altijd weer de eeuwen door, gekend wordt, en wij mogen ook niet voorbijzien, dat er ook hieromtrent allerlei onvruchtbare speculatie is geweest, zij hebben altijd weer alle levens-structuur en alle levensvastigheid in nauw verband gezien met de ééne groote werkelijkheid, die heel de historie der menschheid draagt: die kracht van het verbond, dat God aangaat met den mensch.

Zij zagen bij het licht der Schrift, dat heel die historie fundamenteel wordt beheerscht, door drieërlei gezin.

Daar was in het begin het verbond met Adam en zijn zaad, het gansche menschelijke geslacht, verbonden niet allereerst door den band des bloeds, maar door den veel hechteren band van het werk, of scheppingsverbond. In dat verbond ligt de opdracht aan de menschheid gegeven, de zegen bij gehoorzaamheid, de diepe val na ongehoorzaamheid.

In onzen kring was het wel gewoonte het woord van De Maistre aan te halen, dat zonder de erkenning van dien val de geschiedenis der menschheid niet is te verstaan. Deze schrijver had echter slechts zeer onvolledige kennis van de beteekenis van dien val. Onze vaders verstonden die, naar dr Kuyper eens opmerkte, veel dieper, en daarom juist had het Calvinisme ook staatsvormende beteekenis.

Daar was in de tweede plaats het verbond met Noach en zijn zaad, het „natuurverbond" met zijn teeken van den boog in de wolk, die ons Gods lankmoedigheid over de wereld verklaart en ons nog sterken kan, als wij verschrikken mogen over de wanorde in de huidige wereld.

Daar was — en dit zegt nog veel meer — het verbond met Abraham en zijn zaad, en daarop moest bij de gedoopte volken inzonderheid worden gelet, omdat er niets belangrijkers voor die volken is dan zijn belofte en eisch, zijn zegen en wraak.

Zoo werd dan ook gansch het leven gezien in het licht van het verbond, waarin alleen alle levensverbanden vast liggen. Zoo stond de Reformatie tegenover het vreeselijk individualisme der Renaissance, dat alle door God gelegden band verbrak en den weg opende voor de

dwaasheden der Revolutie, die het zoo gebroken leven wil binden in door menschen gevonden banden, banden der slavernij. De Calvinistische vaders kenden den totalitaire staat, het einde van dien vreeselijken weg, nog niet; zij kenden wel de totalitaire monarchie, die absolute vorstenmacht. De hoogmoed van enkele geslachten, die zich, vaak door alle misdaad heen, hadden meester gemaakt van de macht over een volk en zich nu, naar Machiavelli's leer, alles mochten veroorloven, tot de gruwelijkste misdaden toe. Die ons hebben doen zien, hoe gevaarlijk het is voor een mensch met macht over anderen bekleed te zijn en het besef van verantwoordelijkheid voor God, die deze macht verleent, te verliezen.

De vrees voor Gods rechterstoel mocht bij sommigen nog werken als een rem, Cesar Borgia, het model van den vorst voor Machiavelli, stond waarlijk niet alleen.

De door God gewilde band tusschen overheid en volk was verbroken, overheid en volk werden als tegenstellingen gezien; en de overheden, de machtige vorsten, streefden er naar in hun zucht tot machtswillkeur om den volkeren steeds meer de rechten te ontnemen, die zij in een door Christelijken geest geregeerd leven hadden ontvangen.

En Hottman mocht de geschiedenis dan te mooi hebben gezien, de feiten wezen er toch op, dat de volken toen nog allerlei rechten hadden in de erkenning van met eigen recht bekleede levensverbanden, waarmede ook de meest absolute vorst nog rekening had te houden, al wilde hij ze ook gaarne wegnemen. Laat ons maar denken aan hetgeen een Filips II en Lodewijk XIV nastreefden.

En nu kwamen Calvijn en zijn jongeren, geleerd door de Schrift, weer het pleit voeren voor een nationaal leven naar den eisch der Schrift, voor een geordend staatsleven, waar het door God gegeven gezag zeer zeker werd erkend, maar allereerst de grens van dat gezag werd aangewezen.

Overheid en volk waren voor hen een eenheid, en daarom werd ook de strijd onzer vaders voor hun vrijheid gesteund door de zeer belangrijke these, dat het volk er niet is om de overheid, maar de overheid voor het volk. Dat was maar niet een leuze, geschikt voor dat oogenblik, maar een overtuiging gegrond in de Schrift. Zoo hadden zij Israël's staat leeren zien en hoewel Calvijn niets wilde weten van die lieden, die alle staten naar het voorbeeld van Israël's stad wilden inrichten dat sprak toch wel uit de Schrift dat volk en overheid een eenheid vormden. En ook een gedoopt volk, een Christenvolk, dat den zegen van het verbond der genade had ontvangen, moest het verstaan dat beide tezamen stonden in een verbond met den Drieëenigen God. Dat was het allereerste waarop moest worden gelet. Wij hooren hiervan den klank ook in het Wilhelmus, als daar sprake is van het verbond met den Heer der heeren.

In dat verbond beloofde een volk gehoorzaamheid allereerst aan God, die het schiep en droeg in Zijn Voorzienigheid, en daarna ook aan het gezag der overheid. En de overheid evenzeer sprak eerst haar onderwerping uit aan Gods gezag, vóór zij dacht aan de uitoefening van het gezag, haar gegeven.

Het kwam in alles op gehoorzaamheid aan. Op een leven uit het verbond, dat tot den mensch komt met zijn eisch en met zijn belofte.

En de band tusschen overheid en volk kon alleen vastliggen en veilig zijn in een leven uit dat verbond.

Dan kwam ook de kracht uit van de belijdenis, dat men Gode meer gehoorzaam moest zijn dan den menschen. Waarlijk geen revolutiegedachte, zoals zij wel meer dan eens is misbruikt. Want gehoorzamen aan de overheid, ook aan de kwade, was voor den Calvinist een dure plicht.

Men moet maar eens nagaan, hoe Calvijn, die den overheden van zijn tijd waarlijk wel de waarheid durfde te zeggen, steeds met kracht opkwam tegen allerlei volksverzet tegen ondraaglijke tyrannie.

Gode meer gehoorzamen dan den menschen; maar dit hield geen verzet, wel een lijden in om 's Heeren wil.

En wij weten ook hoe de eenvoudige kinderen Gods in ons land een halve eeuw lang geleden hebben vóór een nationaal verzet ontstond.

Om het Calvinistisch staatsrecht te verstaan moet allereerst op dit Schriftuurlijk inzicht omtrent het verbond van overheid en volk, als een geheel, met den Drieëenigen God worden gelet.

Daarna op twee-erlei ander verbond, nl. in de eerste plaats op het verbond tusschen vorst en volk, waarbij zij over en weer elkander beloofden naar het recht, dat God gegeven had, te zullen handelen, het volk aan de overheid gehoorzaamheid beloofde en de overheid aan haar volk eerbiediging van de verkregen rechten, terwijl er in de tweede plaats dan moest getracht naar een verbond tusschen de Christelijke, nader de protestantische volkeren, tot handhaving van het recht tusschen elkander, en ook bij elkander. Dat was het Reformatorisch volkenrecht.

Het is waarlijk de moeite waard ook voor onzen tijd om op dit drieërlei verbond te letten, want alleen in dien weg is voor het staatsrecht en het volkenrecht weer de goede weg te vinden, waarin het recht in en onder de volken veilig wordt gesteld, terwijl nu onder de werking der revolutionaire denkbeelden alles in anarchie of despotie dreigt te vervallen.

Wat vloeiende nu aanstonds voort uit het verbond van de eenheid, overheid en volk, met den Drieëenigen God? Dit, dat de overheid zorgde voor de vrijheid van het Woord, het werk der kerk van Christus, en dat het volk dat Woord aanvaardde, zoodat alle levensverband de volle ruimte had om de gehoorzaamheid aan de Schrift te volgen.

Het is een vergissing, als men meent dat het onze Calvinistische vaders in hun geweldigen strijd ging om de vrijheid van geweten, naar humanistischen trant. Zij kenden zulke vrijheid niet, wilden die in elk geval niet kennen. Het geweten van den mensch is een raar ding. Het kan wel aanklagen, maar de mensch gaat er zoo gemakkelijk om en door heen.

De conscientie van den mensch werkt alleen goed, als zij gebonden is aan het Woord Gods. En zulke conscientie hadden de Calvinisten op het oog, als zij daarvan spraken.

Het ging hen om de vrijheid der prediking van het Woord Gods, om de vrijheid der kerk, die dat Woord alleen gehoorzaamt.

Zelfs verstonden zij toen nog niet, dat de overheid, als zij heeft gezorgd voor die vrijheid van het Woord Gods, verder geen taak daaromtrent heeft dan natuurlijk, dat zij zelf heeft te gehoorzamen. Zij meenden dat de overheid met haar zwaard de dwaling had te treffen, zich veel met den rechten kerkedienst had te bemoeien. Zij zagen toen te veel naar de zeer bijzondere verhoudingen onder Israël. Zoo ook, naar men weet Calvijn.

En dat was een fout, die zich ten eerste heeft gewroken, daar zij de vrijheid van het Woord juist in gevaar bracht.

Macaulay heeft wel gelijk gehad, toen hij opmerkte dat de ark des Heeren veiliger was in Dagon's tempel, toen de Heere voor Zijn eere zorgde en Dagon deed neerstorten, dan toen de zonen van Samuël haar opvoerden naar het leger, en zij omringd was door Israël's legerscharen.

Er zijn vorsten geweest, zoo zegt hij, in hetzelfde verband, die uitnemende regeerders waren, maar weinig geschikt om te onderscheiden tusschen waarheid en leugen.

De historie heeft doen zien, dat, als der overheid wordt opgedragen de waarheid met haar zwaard te dienen, het altijd mis loopt en steeds voert tot de verkeerde keuze. Echter — de practijk beslist hier niet.

Goed inzicht in de Schrift wijst hier aan de overheid zeer wel de grens van haar taak. Zij verheerlijkt God, naar de prachtige vinding van dr Kuyper in het vierde artikel van ons Program van beginselen, juist door iets te laten — d.w.z. dit te laten, dat zij ingrijpt met haar zwaard in den strijd tusschen de waarheid Gods en de leugen, te zien de grens van haar taak, en alleen maar te zorgen, dat het Evangelie vrij kan worden verkondigd.

Maar dan ligt ook alle vrijheid daarin besloten. Want dan, als het Woord zoo waarlijk vrij is, is alle woord vrij, dan is er, wat wij dan noemen, waarlijk geestelijke vrijheid.

Vinet zeide, dat alle meening moest worden geuit. De Rougemont merkte daartegen op, dat volk noch overheid er belang bij heeft, dat de leugen of de dwaasheid wordt verkondigd. En dat is ook zoo. Maar hierop komt het hier aan, dat de overheid niet moet meenen, met haar macht in den geestelijken strijd te moeten ingrijpen, maar vertrouwen moet hebben, als Trigland indertijd reeds besefte, in de kracht der ware prediking, in de macht van het vrije Woord van God.

Toen dus de Calvinist het pleit voerde voor die vrijheid van het Woord, legde hij het fundament voor de volle geestelijke vrijheid, de vrijheid van geweten, die overigens geen fundament vinden kan, wat de historie ook van onzen dag ons wel doet zien.

Met hartelijke groeten en heilbede uw toegenegen Marnix.

Een zeer belangrijke brochure.

Van de hand van Ds W. Heerma, Chr. Geref. Predikant te Rotterdam-Centrum verscheen bij den uitgever van Reformatie-Stemmen een brochure: de verbondsléer der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland. Deze brochure verschijnt op een zeer gelegen oogenblik. Van de zijde der Gereformeerde Kerken in synodocratisch verband wordt men niet moede te zeggen, dat de Christelijke Gereformeerden toch eigenlijk veel dichter staan bij de Synodocraten, dan bij de vrijgemaakten. Men schertst veel met het zelfonderzoek en men belijft zich, om de oude citaten, waarmede Prof. Schilder indertijd de Christelijk Gereformeerden heeft bestreden, weer uit te venten. Zelfs in het Praeadvies wordt met instemming de uitdrukking uit het Rapport aan de Synode der Christ. Geref. Kerk van 1937 aangehaald, dat niet allen op dezelfde wijze in het verbond zijn. Men kan er in zijn door geboorte, maar ook door wedergeboorte, want het ééne Genadeverbond heeft twee zijden, nl. een uitwendige en een inwendige. Wel moet het Praeadvies erkennen, dat in dit Rapport veel staat, dat zijn instemming niet kan hebben.

Een van de mooie dingen, die de brochure van Ds Heerma heeft is wel dit, dat zij ons geeft de verbondsovervatting, zoodals die in de Chr. Geref. Kerk leeft. Hij put vooral uit het bovengenoemde rapport van 1937.

Wanneer wij deze brochure lezen en de gedachten in het rapport van 1937 neergelegd ter harte nemen, dan is het heel begrijpelijk, dat het praeadvies véél uit dit rapport niet kan waardeeren...

Uit deze brochure blijkt zeer duidelijk, dat op de Synode van 1943—1945, waar het gevoelen der bezwaarden is veroordeeld, tegelijk het vonnis gestreken is over dat rapport van 1937.

Wij zullen in korte trekken den inhoud van deze brochure weergeven.

In het Woord vooraf zegt Ds Heerma, dat de naam van zijn geschrift niet bedoeld te zeggen, dat er een specifieke christelijke gereformeerde verbondsléer zou zijn.

Wel wil deze naam zeggen, dat de leer van Schrift en Confessie, die ook in de Hervormde Kerk en in de Geref. Kerken haar aanhangers telt, de leer van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland is.

Deze opmerking is belangrijk. Willen we elkander als Gereformeerden van onderscheiden Kerkelijke formatie vinden, dan moeten we ons niet vastleggen op verbondsovervatting zus of zoo, verbondsléer A of B, maar ons vereenigen op de basis van de Schrift en de Belijdenis. Niets meer en niets minder.

In hoofdstuk I geeft Ds Heerma een stukje geschiedenis. Hij wijst er op, dat de oorzaak van het geschieden zijn van Chr. Geref. en Geref. van hun zijde lag in een kerkrechtelijk en confessioneel en een practisch bezwaar.